

TÜRK KÜLTÜRÜNDE KESELER

Gülsüm AYTAÇ

Kese, başta madeni paralar olmak üzere, günlük hayatta çok kullanılan, lüzumlu eşyaların içine konulduğu ve bu amaca uygun forma sahip torbalara denir. Osmanlıca'da "Kise-Kese" küçük, büyük torba, kap, cepte taşınan para torbası olarak tanımlanır¹. Kese Osmanlı Döneminde mali bir kıymet olarak da kullanılmış, miktarı 500 kuruş tutarı paraya "bir kese akçe" denilmekteydi². Arapça'da "kise-kese" cüzdan manasında kullanılmaktadır³.

Keseler, içlerinde muhafaza ettikleri eşyaya veya gördükleri işe göre isimlendirilirler. Para, cüzdan, saat, tarak, hamam kesesi gibi. Yapımları terzi, köşker, işlemeci gibi sanat erbabı tarafından, çeşitli malzemelerle gerçekleştirilmesine rağmen, daha ziyade kadın el sanatı olarak bilinir⁴.

1. KESELERİN TARİHÇESİ

Arkeolojik araştırmalarda, Mentiz kıyılarında yapılan kazılarda (1905) bulunmuş örneklerden oya sanatının M.Ö. 2000 yıllarının öncesine ait oldukları tespit edilmiştir⁵. Kurganlarda, kabartmalarda, minyatürlerde ve duvar resimlerinde yapılan incelemelerde Orta Asya Türklerinin kemer tokalarının sarkaçlarına günlük kullanım eşyalarını astıkları ve aynı zamanda "yançık" adı verilen sarkaçlara takılı çantaları bulunduğu anlaşılmıştır⁶.

Orta Asya'da Çin'in tesiriyle giyinmiş bir Türkmen'e ait resimde, elinde kese tutan bir figür görülmektedir. Bu örnek, form olarak bugünkü örme keselere benzemektedir. Babalık tepe'deki V.-VI. Yy. fresklerinin rekonstrüksiyonlarında yine sarkaçlara asılı çantalar görülmektedir

Orta Asya kadını, çin iğnesi, altın ve gümüş telle işleme, oturtma, antep işi gibi oya çeşitlerini, Uygur kadını ise; verev pesent, tığ zinciri gibi çeşitli oya sistemlerini bilmekteydi⁷. XI. yy. Orta Asya Türkler' inden derlenen örnekler kızlar ile ilgilidir. Genç kızlar oya ve nakış işlemeye oldukça yeteneklidirler. Orta Asya deyimiyle "kız çikin çiknedi" yani nakış işledi. Bunun gerçek manası ise "Kız altın ve gümüş teller ile kumaşın üzerine motif desenler yaptı"⁸. Bu anlatımlardan Türk kadınının nakış işlemek konusunda usta ve maharetli olduğunu göstermektedir.

Leşker-i Bazar Sarayının taht salonunda XI. yy. başına ait duvar fresklerinde ayrıntılı olarak figürlerin sarkaçlarına asılı birer kese dikkati çeker⁹. Orta Asya Türklerinin kemer kuşanma geleneğini Anadolu Türklerinde

*Sanat Tarihçi, Elazığ İl Kültür Müdürlüğü Araştırmacısı.

¹ DEVELİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca –Türkçe Sözlük**, Ankara., 1986, s.624

² ÖZBEL, Kenan, "Eski Türk Keseleri", **El Sanatları VI.**, Ankara, s. 4

³ SARI, Mevlüt, El Mavarid, **Arapça-Türkçe Sözlük**, İstanbul, 1982, s. 1339

⁴ ÖZBEL, Kenan, a.g.m., s.4

⁵ ONUK, Tacizer, **İğne Oyaları**, Ankara., 1981,s.VII

⁶ ÖGEL, Bahaddin, "Türk Dokumacılığı IX", **Türk Kültür Tarihine Giriş V**, Ankara, 1985, s.137

⁷ ÖGEL, Bahaddin, A.g.e.,s.137

⁸ ÖGEL, Bahaddin, "Etek ve Kuşaklar V", A.g.e.,s.85

⁹ SÜSLÜ, Özden, **Tasvirilere Göre Anadolu Selçuklu Kıyafetleri**, Ankara,1989,s.173

de sürdürmüştür. Oya işlemedeki bu çeşitlilik ve beceri Anadolu Türklerinde de devam etmiştir. Hatta Anadolu Türkleri el işleme sanatını daha ileri götürerek Osmanlı Döneminin sonuna kadar en nadide örnekleri vermişlerdir.

Bazı kaynaklarda iğne ile yapılan örneklerin 12.yy. Anadolu'dan Yunanistan'a oradan da İtalya yolu ile Avrupa'ya geçtiğini öğreniyoruz ¹⁰.Orta Çağ Avrupa'sında da keselerin kullanıldığını biliyoruz. Avrupa keseleri, Türk keselerinden farklı olarak ağızları büzülme suretiyle kapatılıp, bir kordon yardımıyla sıkıştırılarak menteşe veya madeni parçalarla kapatılırdı. Madeni parçalarla veya menteşe ile kapatılanlarına Fransa'da "Escralle" denirdi. Avrupa'da Anadolu'da olduğu gibi çok gözlü keseler mevcuttu. Örneğin XVI. Yy.' da Almanya'da sekiz gözlü olanları vardı ¹¹.

Anadolu'da örneklerini gördüğümüz keselerden bugün elimizde olanlar 19. Ve 20. Yy. başlarına ait örneklerdir.17.-18. Yy. hatta 15. Yy. minyatürlerinde keseli figürler görülmektedir.17.yy. sanatçılarından Levni ile 18. Yy. sanatçısı Abdullah Buhari'nin minyatürlerinde kese taşıyan figürlere rastlanır ¹².Osmanlı Döneminde en nadide kese örneklerini saray için dokunmuş olanlarında görüyoruz. Padişahın sonsuz yetkili vekili olan sadrazamlara padişah tarafından altın mühür verilmekte, bu mühür bir gelenek olarak al atlasdan bir kese içine konulmaktaydı. Kesenin bağcığının da som altın sırmadan olurdu. "Mührü Hümayun" denilen bir mührü sadrazamlar boyunlarına asıp taşırlar, hatta onunla beraber yatarlardı ¹³.

2. KESELERİN GELENEKLERİMİZDEKİ YERİ

Türk kadınının ince zevk anlayışı içinde dokunmuş oylarımız, Orta Asya'dan beri hiç değiştirmedeği ve günümüze dek sürdürdüğü bir ananedir. Yazılı kaynaklarda, Orta Asya'daki Türk erkeklerinin, ceplerine almayan eşyaları kuşaklarının sarkaçlarına takılı çantalara yerleştirdikleri bilinmektedir. Çantalar deriden ve örmeden yapılmaktadır. Anadolu Selçuklu Türkleri de aynı geleneği devam ettirmişlerdir.

Osmanlı Döneminde de kadınların ördüğü zarif keselerin erkeklerin kullanması bir ananenin devamı olmuştur. Bu dönemde kibar erkekler biri altın, diğeri gümüş ve bakır olmak üzere ufaklık para (Mağuşuşe-karışık) için iki para kesesi taşırlardı. Altın keseleri atlas ve, kadifeden, değerli kumaşlardan dikilirdi. Kumaş keseler altın ve gümüş tellerle simlerle üzeri işlenirdi. Para keseleri kuşak kıvrımı içerisinde, mühür keseleri ise bir gaytanla veya kolonla boyna takılırdı. Saat keseleri koyunda ve yine kuşak kıvrımı içinde saklanmış, sonraları yelek ceplerine süsleyici zincirlerle konulmuş, zamanla da pantolonun saat ceplerine yerleştirilmiştir. Kadın para keseleri; erkeklerinkinden daha ufaktı ve entari ceplerinde taşınıyordu.

3. KESE ÇEŞİTLERİ

3.1. Kullanıldıkları Yere Göre Keseler;

1-Giysilerle beraber kullanılan kemere, bele takılan ve lüzumlu eşyaların saklandığı keseler.

2-Mutfaktaki çeşitli eşyaların içine konulduğu keseler.

¹⁰ ONUK, Tacizer, A.g.e., s.VII

¹¹ ARIK, R. Oğuz, **Türk Sanatı**, İst., 1975.

¹² BOLANYIĞ, Eme, **Eski Türk Keseleri**, ,Yayınlanmamış Lisans Tezi, Konya, 1985, s.3.

¹³ KOÇU, R.Ekrem, A.g.e., s.41-42.

- 3-Hamam geleneğine bağlı olarak çeşitli temizlik işlemlerinde kullanılan keseler.
- 4- Sadak gibi savaş malzemelerinin içine konulduğu keseler.
- 5-Kitap ve yazı yazmaya mahsus malzemelerin içine konulduğu keseler.

Aynı işlemi gören keselerin farklı çeşitlerine rastlanmaktadır. Bunların arasında para, saat, mühür keseleri önemli yer tutar.

Kullanım amacına göre keseler para, mühür, saat, tütün, ağızlık, çakmak, tarak, kaşık, cüz ve Kur'an, divit, sabun, yay, dokuma ,hamam gibi isimler almaktadır¹⁴.

3.2. Kullanılan Malzeme ve Tekniğe Göre Keseler

1-İğne oyası Keseler; İğne ile ipliklerin, düğümlemesi sonucunda küçük gözenekler elde edilir. İlmeklerin çoğalmasından iğne oyası meydana gelir. Üçgen ve dörtgen olmak üzere iki türlü ilmek vardır ¹⁵.

Malzeme olarak iğne oyasından, ipek ve floş iplik kullanılır, iki veya üç renk kullanarak değişik düğüm ve fiskillerle zarif bir örme elde edilir. Ponçuk ve püsküller ayrı bir özeni ve güzellikte işlenirdi. Bilhassa hatıra olarak sandıklara konulanlar ve takım halindeki keselerde ençok bu teknik kullanılırdı.

2-Tığ Oyası; Tığın ucuna dolanmış iplikle, belli bir sayıda zincir çekilir. Zincirin üzerine batıp ipliğin çekilmesiyle de tığ oyası oluşur. Malzeme olarak renkli pamuklu iplikler, tığ oyası oluşur. Malzeme olarak renkli pamuklu iplikler, gümüş, altın simlerle örülmektedir. İşleme tekniğinden dolayı istenilen şekil kolay verildiği için en çok tercih edilen el sanatıdır. Bugün kadınlarımız tığ oyasını halen kullanmaktadır.

3-Kumaş Parçalarla Yapılan Keseler: Genellikle kadınlar kumaşların artan parçalarından yaparlar. içine konulacak eşyanın formuna göre, kumaşa estetik verilip kesilir. Bu keseler kumaşlarımız hakkında bize bilgi vermektedir. Kumaşların kenarları ponçuk ve püsküller iğne, tığ ile oyalanarak güzelleştirilmiştir.

4-Boncuk Keseler: Boncuk; en küçüğü toplu iğne başı kadar, çeşitli büyüklüklerde olan, eşya ve kıyafetleri süslemede kullanılan cam habbeleri, damlalarıdır. Ortası bir nakış iğnesi geçecek genişliktedir ¹⁶. Çeşitli renklerde olan boncuk, Anadolu' da çok yaygın olarak oyacılıkta kullanılan bir tekniktir. Boncuk da teknik olarak iğne ve tığ oyası ile birlikte işlenmektedir. Boncuk keselerde motifler genellikle gelişigüzelemdir.

5-Şişle Örölmüş Keseler: Beş şişle örülen nakışlı çorap ve eldivenlerin tekniği ile örülmektedir. İnce madeni çubuk şeklindeki şişlerle, her türlü motifin örülmesi, diğerlerinden daha kolay ve sağlamdır. Bu tür örneklere çoğunlukla kırsal kesimde rastlanmaktadır.

6-Dokuma Keseler: Bu teknikle işlenen keselere çoğunlukla köylerde rastlanır. Kilim dokumalar maiyetindedir.(Zili,Cicim)

7-Dıval Tekniği: Kadife, tafta, canfes ve atlas gibi dayanıklı kumaşlar seçilir. Kartondan yapılmış desen örnekleri kumaş üzerine teyellenir ve bu örnekler üzerine altın, gümüş simlerle nakışlar yapılırdı. Osmanlı' da bu

¹⁴ AYTAÇ,G., "Nerede Eski Keselerimiz", **Kültür ve Sanat** ,S.23,Ankara 1994,s.36-39.

¹⁵ ONUK, Tacizer, A.g.e., s.IX.

¹⁶ KOÇU, R.Ekrem, A.g.e.,s.41-42

teknığe çarşı işi denilirdi. Bizans sırma tekniğinin de temelini oluşturmaktadır. Anadolu’da ise buna “mukavva iş” ve “basdırma” denilmektedir ¹⁷. Bu tekniğe uygun olarak ağız kenarları püskül ve ponçukla süslenirdi.

8-Fermene: Muhtelif sırmalı kordonlarla yapılan işlere fermene, bu işle uğraşanlara da Fermeneci denilirdi. Cepken ve kadın elbiselerinin bir kısmı bu tekniğe göre süslendiği gibi bazen keseler bu esnaf tarafından aynı teknikle yapılırdı.

9-Deri İşleri: Köşker ve terlik yapan esnaf tarafından çeşitli ince deriden imal edilirdi.

3.3. Biçimlerine Göre Keseler

3.3.1.Para Keseleri:

a- Külâh Form; Para keselerinde en çok kullanılan form olup genel görünüm itibariyle ters bir külâha benzetilebilir.

Gergin bir şekilde tutulduğunda üst kısmı düz olup, gittikçe daralarak sonu bir püskül veya ponçukla sonlanır. Düz kısmı kesenin ağzını teşkil eder. Ağız kısmında, büzgü iplerinin geçmesi için yapılmış trabzan kısmı yer alır. Bunun üzerinde çitlek (çitlik) adı verilen bir kenar motifi yer almıştır.

Bu form çoğunlukla iğne ve tığ oyası tekniği ile yapılan keselerde görülür. Kumaşla yapılanlarda rastlanmamaktadır.

Büzgü ipleri kesenin yapıldığı malzemeye uygun olarak seçilir. İplerin uçlarında ve kesenin alt ucunda bulunan püskül ve ponçuk aynı yeri alırdı. Ayrıca bazı keselerde, büzülen kesenin iki yanına ponçuk, püskül yerleştirilmektedir. Bunların bazılarının içleri pamuk ile doldurularak koza şekli verilmiştir.

b- Kandil Form: Dipten itibaren oval bir hatla yukarı doğru bir kavis çizerek ağıza yakın kısımda (boğaz) daralmakta, sonra birdenbire genişleyerek düz bir ağızla son bulmaktadır. Gergin halde tutulduğunda, camilerde asılan kandile benzemektedir.

Kesenin büzülmesi boğazdan geçirilen bağlar sayesinde sağlanmaktadır. Yine bu forma benzeyen ancak boğaz kısmı olmayan keselerde mevcuttur. Genelde kumaş malzeme ile yapılan keselerde kullanılmaktadır.

c- Dikdörtgen Form: Sık kullanılmayan bir formdur. Kese önce her iki tarafı açık olarak örülür, sonra bir tarafı herhangi bir kenar motifi ile birleştirilerek kese meydana getirilir. Ağızda büzgü iplerinin geçmesi için bir kısım bulunur, bununda üzerinde dipte kullanılan kenar motifi ağzı çevreler.

d- Çarık Form: Görünüm tam bir çarığı andırmaktadır. Örgü keseler için kullanılan bu form, sadece para keselerinde görülmektedir ¹⁸.

Dipten yukarı doğru genişleyerek örülür, istenilen büyüklüğe erişince bir taraf üçgen şeklinde açık bırakılır, diğer yüz ise yukarı doğru daralarak biraz daha örülür. Uç kısmı ise düğüm şekilleri veya 1,2 püskülle nihayetlendir.

e- Körüklü Form: Genellikle örgü keselerde bu form görülür. Kumaştan olanları da mevcuttur. Kesenin dip kısmı beşgenlerden oluşur, yukarıya doğru örülerek devam eder. Ağız kare hale getirilerek tamamlanır.

¹⁷ ÖGEL, Bahaddin, “Oya ve Nakış XVII”, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, S.V, Ankara, 1985, s.349

¹⁸ BOLANYIĞ, Emel, A.g.t., s.10

4.KESELERDE MOTİF, RENK VE SÜSLEME

4.1.Tığ Oyası Keselerin Süslemesi : (F.1-4)

Bu tür keselerde iki tür süsleme görülür. Birincisi renkli ipliklerle kesenin üzerine motif veya desenlerin işlenmesi, ikinci türde tığ örgü tekniğinden faydalanarak süslenmesidir. Bunlar delik delik, dolgu, örümcek, zincir vs. gibi.

Bu motifler kese üzerinde değişik kompozisyonlarda görülür:

Kuşaklı Süsleme: Bu kompozisyonda, kesenin enine ayrılmış kuşakların içine motiflerin işlenmesidir. Bazen renklerle ayrılmış bu kuşakların geçiş yerlerinde motiflerin işlendiği görülür. Kuşakların değişmeli olarak kullanılmasıyla kesenin yüzeyini kaplar.

Kese yüzeyi en fazla dört kuşağa ayrılmaktadır. En alttaki kuşakta “badem” motifi yer alır ¹⁹. Bazen stilize bir çiçek ya da saksı içinde bir dal motifi, yıldız motifleriyle de süslendiği görülür. Bundan sonra esas motifin işlendiği ana kuşak yer alır. Genellikle birbirini takip eden motiflerin yer aldığı kuşakları ince bir kuşak sınırlamaktadır.

Göbekli Süsleme: Genelde tek bir motiften oluşan kompozisyon hâkimdir. Bazen alttan ve üstten ince bir kuşak da görülebilir. Genelde bir çiçek dalı, çelenk gibi süslemeler hâkimdir. Natüralist süslemeler çoğunlukla para ve tütün keselerinde işlenir. Saat ve mühür keselerinde motifler çoğunlukla basitleştirilmiştir.

Serpme: Geometrik ve bitkisel motifler belli bir düzende ya da serbestçe yüzeye yerleştirilebilir. Bu tür süsleme en çok geometrik desenlerde tercih edilerek mühür ve saat keselerinde uygulanır.

4.2.Kumaş Keselerin Süslemesi(F.5)

Çarşı Keseleri: Çarşıda yapılan kumaş keseler de özel bir tezyinat görülmezdi. Dival ve Fermene işleriyle uğraşan esnaf diğer malzemeler üzerinde kullandıkları motif ve tekniğe bu keselerde uygulamışlardır. Genel olarak görülen motifler tuğra, ay-yıldız, ağaç, sarmaşık dalı, yıldız ve bitkisel desenlerdir. Kenarlarını da motife uygun olarak sırmalı iplerle, çeşitli oya teknikleri ile oyalayıp satılırdı.

Ev Keseleri: Kadınlar kumaşların artan parçalarından veya kumaş eşyaların yeni yerlerinden yaparlardı. Kadın içine konulan eşyanın formuna göre estetik verip keserdi. Kumaş keseler için kumaşların en dayanıklı ve en kalitelisi seçilerek yapılırdı. Kadın kenarlarını iğne, tığ, mekik, firkete gibi zarif oyalarla süsleyerek nadide keseler oluştururdu. Kumaş olarak en çok edilenler kadife, tafta, canfes, atlas, ipek, bazen jarse ve sire de kullanılmıştır. Tek renkli kumaşların üzeri sırma, altın ve gümüş tellerle işlenmiştir.

4.3. İğne Oyası Keselerin Süslemesi: (F.6)

İnce ipek ve renkli ipliklerle işlenen bu keseler çok ince zarif olmalarıyla dikkati çeker. Süsleme olarak da diğer keselerden farklıdır. Değişik düğüm teknikleriyle kese üzerinde süsleme yapılır.Kesede ağız oyalarında çok çeşitli motifler görülür. Dipte ve ağız bağı uçları iğne oyasındaki en nadide süslemeler yer alır. Elde iğne oyası yapılmış çiçek motifi kese üzerine monte edilir. Bazen de bağı ortada bağlanarak ponçuk ve püskülle süsleme yapılır.Keseler üzerinde en çok tığ şiş ve boncuk örülmüş olan keselerde çok güzel kompozisyonlar görülmektedir.

Bunları bitkisel, geometrik, figür ve yazılı olmak üzere başlıca dört grupta toplayabiliriz:

¹⁹ÖZBEL, Kenan, A.g.m., s.10

Bitkisel Motifler: Türk kadınının işlemede en nadide örnekleri verdiği bitkisel süslemelerde, tabiatı kendine örnek almıştır. Bu tür bitkisel süslemeleri en kolay işleyebildiği teknik şiş ve tığ oyaları olmuştur. Stilize ya da natüralist olarak çok güzel süslemeler ortaya çıkarmıştır. Bu motifler arasında göz değmesine ait tılsımların olduğuna inanmıştır²⁰. Stilize hayat ağacı motifi bolluğu, bereketi sembolize etmiştir.

Geometrik Motifler: Bitkisel Motiflerin yanında doldurucu motif olarak kullanılırlar. Bitkisel motif kadar önemlidirler. Kesenin güzelliği kompozisyonun en iyi şekilde düzenlenmesiyle sağlanırdı. Geometrik motifler üçgenler, badem adı verilen baklava dilimleri, dikdörtgenler, kareler yer alır.

Figürlü Motifler: Ören kişinin şahsi buluşlarıyla gelişen kese motiflerinde insan ve hayvan şekilleri çok kullanılmıştır. Horoz, kuş, geyik, yılan motifleri tercih edilmiştir²¹. Kuş motifi haberci anlamındadır. Dalda yapılan iki kuş, mutlu bir yuva özlemine dile getirir. Stilize yılan güçlülük, kuvvetlilik sembolüdür. İnsan motiflerine boncuk keselerde rastlanmaktadır²².

Yazılı Motifler: Çok nadir olarak bulunan bu keseler üzerinde çoğunlukla sahibinin adı yazılmıştır. Bazı keseler üzerinde güzel deyişler, maniler işlenmiştir.

Bunlar haricinde keseler üzerinde sık rastlanan ibrik motifi ilgi çekicidir. Su, müslümanlar için kutsaldır, bolluk, bereket, saflık, temizlik ifadesidir. İşlemelerde bunu ifade etmek amacıyla ibrik kullanılmıştır. Bunun haricinde saksı motifi de kullanılmıştır.

SONUÇ

El sanatları bir milletin kültürel varlığının, töre ve geleneklerinin en canlı, anlamlı eserleridir. Anadolu pek çok uygarlığa beşiklik etmiş ve yine pek çok uygarlığın kültürüne ait izleri her köşesinde taşımaktadır. Anadolu'da el sanatlarının kökleri çok eskilere dayanmaktadır. Bu niteliğinden dolayı el sanatlarını araştırmak daha anlamlı bir değer kazanmaktadır. Müzelerimiz Arkeolojik ve Etnografik araştırmaların en önemli merkezi olmalıdır. Anadolu el sanatları, teknoloji ve sanayinin hızla ilerlemesi sonucu bugün yok olmayla karşı karşıyadır. Teknolojinin getirdiği rahatlıkla insanların çarşıda ucuz fiyatla satılan eşyalara yönelmiş, böylelikle dikkatini daha değişik alanlara vermiştir. Para ve zaman kazanma, yaşam savaşı ön plana çıkmıştır. El sanatlarından bugüne kadar muhafaza edilebilmiş olanları, ata yadigârı olarak sandıkların içlerinde zamanın tahribatına terk edilmiş ya da koleksiyoncuların elinde, müzelerimizde korunmaktadır. Halen Anadolu'nun bazı yörelerinde yapımı ve kullanımı azalan el sanatlarımız eski ruhaniyet, zevk ve özenini yitirmek üzeredir. Bazı üniversitelerimizin geleneksel el sanatları bölümleri ve serbest piyasadaki canlanmalar ise geleceğe yönelik önemli açılımı göstermektedir.

Önemli el sanatlarımızdan olan keseler, Elazığ Müzesi, Malatya Müzesi, Ankara Etnografya Müzesi, Konya Etnografya Müzesi, İstanbul Türk-İslam Eserleri Müzesi gibi birçok müze ve özel koleksiyonlarda bulunmaktadır. Bu kese çeşitleri günümüzde kullanımdan düşmüştür. Ancak yukarıda da açıkladığımız gibi kültürümüzde önemli yere sahip bu değerlerimizi koruyarak gelecek kuşaklara aktarma sorumluluğumuz vardır.

²⁰ ÖZBEL, Kenan, A.g.m., s.10

²¹ ÖZBEL, Kenan, A.g.m., s.10

²² KÖYLÜOĞLU, Neriman, A.g.m., s.60

F.1. Elazığ Müzesinde Para Keseleri

F.2. Elazığ Müzesinde Para Keseleri

F.3. Para ,Mühür ve Saat Kesesi

F.4 Malatya Müzesi Mühür Kesesi

F.5 Malatya Müzesi Kadife Üzerine Gümüş Sim İşlemeli Tütün Kesesi

F.6 Malatya Müzesinde Para ,Saat ve Mühür Kesesi,